

П. М. КАРАСЬ, канд. екон. наук

Л. О. ГРИШИНА, аспірант

(Український державний морський технічний університет, м. Миколаїв)

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ — ОСНОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Наукові праці МАУП, 2002, вип. 3, с. 52–54

Розвиток ринкової економіки вимагає від господарюючих суб'єктів, з одного боку, підвищення їх конкурентоспроможності, а з іншого — забезпечення стабільності та стійкості їх функціонування в умовах динамічно змінного економічного середовища. Концептуальною основою розв'язання цієї проблеми є науково обгрунтована інноваційно-інвестиційна стратегія підприємства.

Розуміючи під стратегією довгострокове планування дій, що поширюється на всю тривалість інноваційного процесу в часі, інноваційну стратегію вважаємо належною до всього процесу — від досліджень, виробництва і збуту до використання. Вона визначає темп підвищення технологічного рівня і способи знаходження для цього результатів розумової праці.

Як засвідчує практичний досвід промислово розвинених країн, їх підприємства здійснюють інноваційну стратегію — збільшують обсяги виробництва, реалізації та прибутку, підвищують продуктивність праці, прискорюють оборотність вкладеного капіталу, освоюють і пропонують для ринку якісно нові види продукції. Потреба в постійному оновленні асортименту продукції й технології її виготовлення змушує впроваджувати наукові й проектні розробки в систему діяльності підприємств і фірм, орієнтуючи їх на прискорення інноваційних процесів. Таким чином відбувається злиття науки, техніки і виробництва у єдине ціле, що породжує новачі та використовує їх. Згадаймо, що своєчасно затверджена інноваційна стратегія Японії забезпечила цій країні

очевидні успіхи. Сприйняття діяльності у сфері науки і техніки як органічної частини техніко-технологічного інноваційного процесу, надання першочерговості розвитку і вдосконаленню технологій перетворило Японію в одну з економічно розвинених держав світу. У ХХ ст. рівень технологічного розвитку Японії підвищився з 22,2 % у 60-х роках (США — 100 %) до 56 % у 80-х, а здатність цієї країни до технологічного розвитку зросла з 14,6 % у 60-х роках до 30 % на початку 80-х (ФРН — відповідно з 40,4 до 45 % і з 27 до 35,6 %). Економічні розробки фахівців свідчать також про вплив технічного розвитку на формування валового національного продукту: понад половину приросту ВВП країн Західної Європи та Японії отримано завдяки технічному розвитку цих країн.

Відмінною рисою вітчизняних підприємств є, на жаль, принципова їх антиінноваційність. Інноваційну активність промислових підприємств стримують відсутність власних коштів, труднощі з сировиною, недостатня державна підтримка вітчизняного виробника.

Це спричинило зниження долі підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. Так, нововведення запроваджували у 1995 р. 22,9 % загальної кількості підприємств, у 1996 р. — 19,3, у 1997 р. — 17, у 1998 р. — 15,1, у 1999 р. — 26 %. Загальний стан інноваційної активності відображають основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України: за період 1991–1998 рр. кількість механізованих і автоматизованих цехів, дільниць і виробництв зменши-

лася більш ніж у чотири рази, введених у дію механізованих поточкових і автоматизованих ліній скоротилося більш ніж у п'ять разів. Через тяжкий фінансовий стан на підприємствах зменшилися темпи створення і запровадження наукомісткої та конкурентоспроможної продукції. Так, у 1998 р. тільки 7,5 % підприємств і науково-технічних організацій освоювали нову продукцію.

Зазначимо, що без надійних капіталовкладень неможливо забезпечити створення і впровадження новітніх технологій, систем сучасної організації та управління товаровиробництвом і збутом продукції, що є фундаментальною основою для забезпечення ефективної виробничо-господарської діяльності і подальшого розвитку підприємства. На інноваційні процеси негативно впливає також кризовий стан у науці, викликаний різким скороченням останніми роками обсягів бюджетних коштів, що спрямовуються державою на фінансування розвитку науки і техніки. Відбувається подальше зменшення частки витрат держави на розвиток науки: у 1995 р. у державному бюджеті України вона становила 0,62 %, у 1996 р. — 0,64, у 1997 р. — 0,56, у 1998 р. — 0,53, а у 1999 р. — 0,4 %. Зниження рівня фінансування науки безпосередньо позначається на матеріальному становищі працівників науки, що призводить до відпливу висококваліфікованих фахівців за межі України.

За цих умов не може не насторожувати практична відсутність зваженої інвестиційної політики держави, спрямованої на активне стимулювання розвитку промислового виробництва; не розроблюються методи конкретного заохочення інвестиційної діяльності; не створено умов і необхідних пільг для розвитку лізингу машин та обладнання; не вдосконалюється податкове законодавство. Це підтверджує аналіз динаміки капіталовкладень в Україні. Так, за період 1991–1998 рр. обсяги капіталовкладень в її економіку зменшилися порівняно з 1990 р.: у 1991 р. — на 7,1 %, у 1992 р. — на 41,4, у 1993 р. — на 47,5, у 1994 р. — на 59,3, у 1995 р. — на 70,9, у 1996 р. — на 77,3, у 1997 р. — на 79,3, у 1998 р. — на 79,2 %.

Відсутність у підприємств власних коштів і незадовільний рівень державного регулювання інноваційних процесів, низька заробітна плата наукової й технічної інтелігенції і надалі гальмуватимуть розвиток техніки і технології промислових підприємств, а отже, не дадуть змоги вийти з економічної кризи. Доходи підприємств не переважають витрати, необхідні для подолання відсталості у розвитку технології, темпи зростан-

ня продуктивності не відповідають зростанню питомих витрат на оновлення устаткування і обладнання. Утворилося замкнуте коло “зниження доходів підприємств — старіння обладнання і технологічних процесів — зниження якості й конкурентоздатності продукції”. Отже, перебування науково-технічної сфери України у глибокому занепаді, відсутність державної стратегії інноваційного розвитку країни не можуть забезпечити зростання національної економіки. Таким чином, для подолання кризових явищ необхідно чітко усвідомити важливість розроблення і впровадження інноваційної стратегії розвитку промислових підприємств.

За відсутності інноваційної стратегії, структурної та функціональної перебудови неможливо призупинити спад національного виробництва. Відсутність стимулів для посилення прагнення підприємств до інновації, подальшого технічного саморозвитку гальмує технічний прогрес у сфері виробництва, збільшує відставання України в технологічному та економічному аспектах.

Отже, інноваційна стратегія є основою стійкого розвитку економіки, методів створення і державного регулювання інноваційної сфери і визначення внутрішніх джерел фінансового забезпечення інвестування науково-технічного розвитку промислового комплексу; активізації використання лізингу як засобу довгострокового фінансування інноваційної діяльності, забезпечення якісного поліпшення виробничої бази; удосконалення механізму залучення приватного капіталу іноземних інвесторів у промислову сферу України та ін.

Сучасна інноваційна діяльність — складний і ризиковий процес через вкладення чималих коштів. Він виходить за межі зусиль окремих суб'єктів господарювання і не може реалізуватися виключно ринковими механізмами. У розвинених країнах приватнопідприємницька модель інноваційного процесу перетворилась у державно-ринкову.

Майбутнє промислових підприємств залежить від економічної доктрини уряду, від створення державою умов для їх технічного вдосконалення і розвитку. Аналіз теорії та практики державної інноваційної політики за роки незалежності України дає підстави стверджувати, що її ефективність залежатиме від послідовності проведення радикальних економічних реформ, обґрунтованості, пріоритетів, стратегії економічного зростання, виваженої правової забезпеченості інноваційного підприємництва і відповідних дер-

жавних інституцій їх підтримки, досконалої системи ринково-орієнтованих стимулів, рівнів соціальної забезпеченості.

Останнім часом помітно активізувалася робота з прогнозування соціально-економічного розвитку, зокрема інноваційно-технологічної сфери, що підтверджує проект Державного індикативного плану науково-технічного розвитку України на 1999–2000 рр. Національної програми “Україна — 2010” та ін.

Зазначимо основні тенденції науково-технічного розвитку підприємств:

- наявність стабільних науково аргументованих довгострокових механізмів державного регулювання, що забезпечують залучення інвестицій у сферу науково-технічного розвитку;
- забезпечення максимальної відповідності технічного рівня підприємств вимогам ринку;
- наявність програмно-цільового підходу, що дасть змогу сконцентрувати матеріально-технічні ресурси на найважливіших напрямках розвитку підприємства;
- необхідність створення і підтримка в належному стані інформаційної бази, без якої неможливо розробити достатньо обґрунтований технологічний процес;
- застосування непрямих методів державного стимулювання інноваційних процесів: податкові знижки; патентне законодавство;
- заохочення діяльності середніх і дрібних наукомістких організацій, міжгосподарської науково-технічної кооперації та ін.